

Självständigt arbete i samhällskunskap och lärande
15 högskolepoäng, grundnivå

Kontroversiella frågor i undervisningen-
En kunskapsöversikt om vad kontroversiella frågor är, hur
de kan hanteras och varför de är viktiga.

*Controversial issues in school education – An overview of what controversial
issues are based on, how they can be assessed and why they are important.*

Jonathan Leino
Ida Söderlund

Ämneslärarexamen med inriktning mot 7–9, 270
högskolepoäng
Självständigt arbete på grundnivå, 15 poäng

Examinator: Lars Pålsson-Syll
Handledare: Jonatan Nästesjö

Datum för slutseminarium: 2021-01-12

Förord

Det här arbetet gjordes med den gemensamma viljan att öka förståelsen kring kontroversiella aspekter inom skolans undervisning. Vi kände att det här var ett tvetydigt område inom det pedagogiska arbetet där definitioner och förhållningssätt behövde konkretiseras. Vår förhoppning är att arbetets kunskapsöversikt kan bidra med nya perspektiv kring vilka didaktiska metoder och verktyg som kan främja en undervisning vars innehåll består av kontroversiellt material.

Vi har sammanställt studien på ett systematiskt tillvägagångssätt där arbetsfördelningen var baserad på transparens, god kommunikation och samsyn. Det fanns en tydlig struktur för vem som skulle göra vad och när det uppstod svårigheter arbetade vi för att komma på en lösning tillsammans.

Avslutningsvis vill vi ge ett stort tack till vår handledare Jonatan, detta arbete hade inte blivit fullständigt och bra nog utan din hjälp!

Abstract

The primary goal with this literature review was to develop a better understanding of controversial issues within school education. We formulated three questions that would help us reach this goal: What constitutes controversial issues?? How can they be assessed from a didactic point of view? Why can controversial issues be important to discuss?

Our working method consisted of systematically searching for relevant literature by using a combination of selected keywords. The collected literature was evaluated and selected to be included in the results based on relevancy,

The results demonstrated that controversial issues are often complex in nature, polarizing and very present in social science-education. Furthermore, there are several didactic models and tools that can be used to deal with controversial issues in educational settings. As such, our analysis shows that controversial issues may be integrated in teaching practices. This will increase the possibility for students to develop both knowledge and skills to deal with controversial questions. In social science education, teaching about controversial political issues prepares students to participate in a democratic society, enabling them to engage in discussion on controversial topics in productive and sensitive ways.

Keywords: Classroom, controversial issues, opinion, student, school, social science, subject, teacher.

Innehållsförteckning

Förord.....	2
Abstract	3
Innehållsförteckning.....	4
1. Inledning.....	6
1.1 Styrdokumentet.....	6
1.1.1 Skollagen.....	6
1.1.2 Läroplanens värdegrund.....	7
1.2 Relevans för yrkesprofessionen.....	8
2. Syfte och fråga.....	9
3. Metod	10
3.1 Litteratursökning	10
3.2 Metoddiskussion.....	12
4. Resultat.....	14
4.1 Vad är en kontroversiell fråga?.....	14
4.1.1 Kontroversiellt inom de svenska So-ämnena.....	14
4.1.2 Kontroversiellt inom skolverksamheten.....	15
4.2 Didaktiskt hantering av kontroversiella frågor.....	16
4.2.1 Deliberativ undervisning.....	16
4.2.2 Structured Academic Controversy.....	18
4.2.3 Alternativa didaktiska tekniker	19
4.2.5 Hantering på organisationsnivån	20
4.3 Varför det är viktigt att undervisa om kontroversiella frågor.....	20
4.3.2 Didaktiska strategier	21

5. Slutsatser och diskussion	23
5.1 Slutsatser	23
5.2 Diskussion	24
5.2.1 Yrkesrelevans	25
5.2.2 Framtida forskning	25
Referenslista	27

1. Inledning

Problemställningen som det här arbetet utgår ifrån är baserad på en undran för hur vi som blivande lärare kan hantera och förhålla oss till de kontroversiella frågor som kan förekomma i samband med vår undervisning. Genom erfarenheter av det pedagogiska arbetet ute på den verksamhetsförlagda praktiken samt diverse vikarierande arbetstillfällen, har vi gemensamt funnit att det finns en oförberedelse, men framför allt en okunskap, för hur vi som lärare ska förhålla vårt didaktiska och professionella arbete gentemot frågor som kan anses vara kontroversiella. Som blivande lärare kommer vi att behöva hantera en mångfald av åsikter som eleverna kommer att yttra inom undervisningen. Framför allt är detta en aspekt som kommer att vara påtaglig inom So-ämnena då innehållet bland annat tar upp intressekonflikter, aktualiteter och politik. Skolan är en plats där elever uppmanas uttrycka sig själva (Larsson 2019, s. 15). Gränsen mellan vad som får sägas respektive inte, kan vara svårtolkad för både elever och personal vilket kan leda till komplikationer i form av osäkerhet i yttrandefriheten.

Ledorden för denna uppsats är vad, hur och varför. Vad är en kontroversiell fråga, hur kan undervisningen kring kontroversiella frågor utformas och varför är det viktigt att undervisa i kontroversiella frågor? Detta är frågor som kommer behandlas i avsnitten som följer.

1.1 Styrdokumentet

Vi har valt att kolla på skolans styrdokument om kontroversiella frågor då vi anser att vår problemställning blir ännu tydligare genom att redovisa för de motsättningarna som finns i dess innehåll. Efter undersökningar i skollagen och läroplanen fann vi vad vi menar är förordningar som går emot varandra och kan tolkas utifrån olika perspektiv som sedermera leder till en osäkerhet för vad som faktiskt gäller och hur en ska förhålla sig till dessa.

1.1.1 Skollagen

Skollagen och Skolverkets styrdokument ger ett par föreskrifter för hur utbildningen ska formos utifrån ett antal värderingar som har sin grund i ett demokratiskt underlag, dock kan dessa anvisningar

stundtals te sig som motsägande och komplicerade att komma till konsensus kring vad det korrekta förhållningssättet bör vara gentemot frågor som anses kontroversiella. I skollagen 1 kap 5 § (2010:800) står det att: “Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar(...)” och vidare i samma kapitel och paragraf att: “Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling”. I Sveriges grundlagar ingår bland annat yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469) och enligt Claes Malmberg, professor i naturvetenskapernas didaktik & Anders Urbas, universitetslektor i statsvetenskap (2019, s. 5) är denna aspekt viktig att poängtera när det kommer till att förstå varför det kan uppstå motsättningar i hur lärare ska samtidigt både hantera och förmedla de demokratiska värderingarna som ska präglade utbildningen respektive arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna och att aktivt motverka diskriminering. Det går att finna ett annat potentiellt konfliktområde i skollagen som även det kan bilda motsättningar rörande lärares hantering av kontroversiella frågor. Den sista meningen i 1 kap 5 § (2010:800) lyder följande: “Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet”. Denna mening kan i kombination med bestämmelserna om yttrandefrihet också leda till konflikter samt oenighet kring rätt förhållningssätt då vissa elevers värderingar kan vara grundade i belegg som ej anses korrekta enligt det vetenskapliga underlag som undervisningen ska förmedla (Malmberg & Urbas 2019, s. 6). Avslutningsvis skriver Malmberg och Urbas (2019, s. 6) att det bör ses som en självklarhet att lärare ska förmedla den kunskap som den aktuella vetenskapen står för och att elevernas enskilda uppfattningar ska ej vara en bedömningspunkt.

1.1.2 Läroplanens värdegrund

Skolans värdegrund är ett annat dokument som kan orsaka motsättningar i tolkningsutrymmet för hur en kontroversiell uppfattning bör värderas och hanteras. I 1 kap “Skolans värdegrund och uppdrag” i lgr11 (2019, s. 1–2) kan en läsa att diskriminering som bygger till exempel på kön, sexuell läggning eller trosuppfattning “ska aktivt motverkas”, medan i det efterföljande stycket lyder följande: “Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana.”

I skollagen samt läroplanen går det med andra ord att finna riktlinjer för vilka värderingar som utbildningen och sedermera det pedagogiska arbetet ska ha som underlag. De kan anses ge tillräckligt stöd, även på ett juridiskt plan, för hur skolverksamheten ska förhålla sig i det demokratiska arbetet. Vi menar dock att det är mer komplext än vad föreskrifterna säger med hänvisning till tidigare belysta

argument rörande styrdokumentens motsättningar. Lärare och övrig personal inom skolan måste istället utgå ifrån det tolkningsutrymme som bildas i samband med de olika ståndpunkternas grunder. Det hade behövts en mer konkret modell för hur lärare på ett adekvat sätt ska förhålla sig själva och den didaktiska undervisningen till de kontroversiella frågor som kan uppkomma i samband med det pedagogiska arbetet.

1.2 Relevans för yrkesprofessionen

Vår målsättning med det här arbetet är att bilda en förståelse kring hur vi som blivande lärare kan förhålla oss själva men framför allt hur vi ska förhålla vårt didaktiska arbete till de kontroversiella frågor som kan uppstå inom So-undervisningen. Vi anser att det här arbetet har en stor relevans för vår framtida yrkesprofession då vårt ändamål är att ta reda på vilka aspekter som kan främja vårt pedagogiska arbete för att bättre förstå vad som kan anses vara kontroversiellt i vår undervisning, hur vi som lärare kan arbeta didaktiskt med att hantera kontroversiella frågor samt varför det är viktigt att diskutera kontroversiella frågor i undervisningen. Genom att belysa dessa frågor bidrar uppsatsen till en reflexiv kunskapsbas för So-lärare i mötet med kontroversiella frågor.

1.3 Centrala begrepp

1.3.1 Kontroversiell fråga

Nationalencyklopedin (NE, u.å.) definierar begreppet kontroversiell som “en person eller ett ämne som folk kan bli osams om.” Elena Papamichael et al. (2015, s.14) fördjupar definitionen i sin didaktiska guide där de konstaterar att en kontroversiell åsikt kan definieras i två olika distinktioner, nämligen “superficially controversial issue” och “inherently controversial issue”. Den första benämningen innebär att det finns kontroversiella uppfattningar som kan bemötas med evidensbaserade argument, medan den sistnämnda förstås som att andra kontroversiella åsikter är mer baserade på personliga värderingar och uppfattningar som är svårare att hantera.

2. Syfte och fråga

Föreliggande uppsats syftar till att hitta didaktiska verktyg för att hantera de kontroversiella frågor som ingår i läroplanen och de spontana yttringar som förekommer i klassrummet på ett korrekt och professionellt sätt.

Tre frågor har varit vägledande för vårt arbete

- *Vad* är en kontroversiell fråga? Hur kan dessa skilja sig åt?
- *Hur* kan vi som lärare på ett didaktiskt och professionellt sätt undervisa, prata och leda en diskussion kring kontroversiella och känsliga ämnen?
- *Varför* är det viktigt att diskutera kontroversiella och känsliga ämnen i skolan?

3. Metod

I den här delen redovisas aspekter som beskriver arbetets litteratursökning och därefter förs en diskussion kring metoder och urval. Vår metod för det här arbetet utgick ifrån att göra systematiska sökningar, värderingar samt analyseringar av ett antal utvalda nyckelord som tillsammans formade litteraturöversikten.

3.1 Litteratursökning

Vår primära sökning skedde framför allt i de akademiska databaserna SwePub, ERC och ERIC. Sökandet skedde även i Google Scholar, Europeiska unionen samt Skolverket då dessa innehöll material som ansågs vara relevant för arbetet. Vi valde att söka efter både svensk och internationell forskning som kunde inkluderas i litteraturöversikten då arbetets kontext tillåter för ett bredare perspektiv. Vi sökte både efter enskilda termer samt multiorddssökningar. Tabellerna nedanför redogör för vilka ord samt kombinationer som användes. Det gjordes även sekundärsökningar genom att granska referenslistor i arbeten som ansågs vara relevanta för vår problemställning. Ett flertal källor undersöktes på detta sätt och ett fåtal av dessa blev sedermera inkluderade i litteraturöversikten.

Våra val av att identifiera begreppen “kontroversiell”, “åsikt” och “ämne” som nyckelord utgick ifrån vår problemställning och vad kunskapsöversikten skulle innehålla medan valen av nyckelorden “skola”, “lärare”, “elev” och “klassrum” var baserad på den undervisningsfokuserade ram som arbetet har. Till sist identifierades även nyckelordet “samhällskunskap” då den var viktig ur ett ämnesrelevant hänseende.

Urvalsprocessen baserades på att först undersöka titel samt abstract för att sedan värdera hur relevant innehållet var i förhållande till vår problemställning och våra nyckelbegrepp. Det innehåll som ansågs vara relevant nog inkluderades i kunskapsöversikten.

Nyckelord (sökord)	Synonymer och engelsk motsvarighet
Elev	Alumn, studerande, student - students, pupils.
Klassrum	Skolsal, lärosal, lektionssal - classroom, classroom environment.
Kontroversiell	Omdiskuterad, omstridd, ifrågasatt - controversial.
Lärare	Utbildare, pedagog, undervisare - teacher.

Samhällskunskap	Samhällsvetenskap, samhällslära - social science, political science.
Skola	Lärosäte, utbildning, läroverk - school.
Åsikt	Uppfattning, ståndpunkt, värdering - opinions.
Ämne	Område, läroämne, fack - subjects.

Tabell 1 - Visar de begrepp som identifierades och användes i sökprocessen. De svenska orden användes i databasen SwePub medan de engelska motsvarigheterna användes i databaserna ERC samt ERIC.

Nyckelord	Sökresultat	Sökmetod	Urval
(Kontroversiella OR åsikter OR samhällskunskap) and (Elever OR lärare OR klassrum OR ämnen OR Skolan)	104 (varav 34 refereegranskade).	Akademiska databasen SwePub	Material från åren 2000-2020, kvalitativa och kvantitativa metoder, refereegranskade verk.
(Classroom OR school OR school context)* AND controversial* AND opinion* AND (teacher or student)*	204 (varav 138 refereegranskade)	Akademiska databasen ERIC	Material från åren 1990-2020, kvalitativa och kvantitativa metoder, refereegranskade verk.
(Classroom OR school OR school context)* AND controversial* AND opinion* AND (teacher or student)*	103 (varav 75 refereegranskade)	Akademiska databasen ERC	Material från åren 1990-2020, kvalitativa och kvantitativa metoder, refereegranskade verk.

Tabell 2 - Visar de kombinationer av ord och operatorer som användes i sökprocessen. De svenska respektive engelska begreppen kombinerades för sig.

Av de 104 sökresultat i SwePub var 34 refereegranskade verk relevanta att studera i förhållande till arbetets problemställning och syfte. De här 34 verken lästes igenom på ett översiktligt sätt och av de valdes nio stycken ut för fullständig läsning och värdering. Av dessa nio blev sex stycken inkluderade i litteraturöversikten.

För att minska urvalet i ERC och ERIC gjordes även "meningssökande" och med detta menar vi att vi sökte efter meningar så som - "controversial opinions in the classroom" som ytterligare begränsade urvalet till det som var relevant för vårt arbete. En stor del av de engelska källorna är resultat av sekundärsökningarna i ERC samt ERIC.

3.2 Metoddiskussion

I den här delen för vi en diskussion kring våra metodval och vilka konsekvenser de har för litteraturöversikten. Metodens sökunderlag har varit grundad i ett antal faktorer som har både för- och motargument rörande själva forskandet men även för värderings- samt urvalsprocessen. Akademiska databaser var vår primära källa för litteratursökandet. Fördelarna med att utgå ifrån dessa är att materialet oftast har genomgått kvalitetsgranskningar av sakkunniga inom området menar Febe Friberg, professor emerita vid Helsevitenskapelig fakultet (2018, s. 66).

Ett problem som var påtagligt med denna sökmetod var att det endast gav resultat för det exakta ordet och ej dess tillhörande synonymer. Ett tillvägagångssätt som löste det här problemet till viss del var att utgå ifrån en metod som kallas den "Booleska söklogiken" eller multiordssökning. Denna baserar sig på att använda vad Friberg (2018, s. 72) kallar för "operatorer" i sökandet, en koppling av utvalda sökord med begrepp som "OR" och "AND". I vissa fall användes även asterisker i denna sökmetod som ett sätt att utöka resultaten då dessa kan leda till att vissa ords ändelser framgår. Genom att sammankoppla orden med operatorerna blev det enklare att finna ett bra litteraturval.

En annan sökmetod som användes var att undersöka referenslistorna i tidigare temarelevanta arbeten. Friberg (2018, s. 78) kallar detta för sekundärsökningar och argumenterar för att det är "en mycket effektiv metod som bör tillämpas vid all informationssökning[...]". Vi kände likadant då diverse studier stundtals gav oss bra samt relevant källmaterial för översikten, dock begränsades urvalet med att endast använda ett få antal källor för att undvika risken med att skapa ett arbete som har många likheter med redan existerande verk.

Urvalsprocessen baserades på faktorerna texttyp, nyckelord och refereegranskning. Vetenskapliga artiklar var den primära texttyp där material hämtades ifrån då dessa oftast hade blivit bedömda och

refereegranskade. Den sistnämnda aspekten var ett kriterium som ansågs vara väsentlig med argumentet att det gav en högre validitet för innehållet. Friberg (2018, s. 50 och 79) redovisar aspekter som både stödjer och till viss del motsäger vår ståndpunkt. De texter som har genomgått en peer-review har oftast fått sitt innehåll analyserat och värderat av andra fackkunniga personer inom gällande område. Att utgå ifrån refereegranskning i sig själv är dock ej en garanti för att den vetenskapliga tidskriften ska presentera material som är vetenskapligt belagt.

Utgivna rapporter var en annan texttyp som understödde med material till kunskapsöversikten. De var utgivna av dels forskare på myndigheterna Skolverket och Skolinspektionen men även från institutionerna Europeiska unionen och Oxfam Education. Enligt Friberg (2018, s. 52) kan dessa typer av dokument vara problematiska att förhålla sig till då kvalitetsgranskningen kan brista, te sig annorlunda eller vara helt utebliven, och därmed försvaga det vetenskapliga underlaget. Efter granskning av materialet ansåg vi dock att det fanns tillräckligt med underlag för att de kunde anses vara vetenskapligt belagda.

4. Resultat

Resultatet ämnar belysa det material som vi har sammanställt utifrån litteraturöversikten. Eftersom vi har tre frågeställningar valde vi att dela upp den här delen i tre kapitel med underrubriker för att göra innehållets struktur bättre och mer tydligt. Först redogörs resultatet för vad en kontroversiell fråga är, sedan för vilka didaktiska verktyg som kan användas och avslutningsvis varför kontroversiella frågor är viktiga att undervisa kring.

4.1 Vad är en kontroversiell fråga?

I detta kapitel redovisas resultat för frågan “vad är en kontroversiell fråga?” Ett par olika definitioner kring begreppet kontroversiell kommer att redogöras, för att få en grundförståelse, sedan presenteras vilka kontroversiella frågor som kan förekomma inom den svenska So-undervisningen och slutligen vilka kontroversiella aspekter som kan finnas på andra områden inom skolverksamheten för att få ett bredare skolperspektiv.

4.1.1 Kontroversiellt inom de svenska So-ämnena

Förekomsten av kontroversiella åsikter och ämnen är väldigt påtaglig inom den svenska skolans So-ämnena. Universitetslektor Johan Liljestränd vid Högskolan i Gävle, (2002, s. 44) definierar i sin avhandling att i ett kontroversiellt ämne går det att: “identifiera och finna en rad olika ståndpunkter och uppfattningar som företräds av olika debattörer eller grupper”.

Anna Larsson, professor i idéhistoria vid Umeå Universitet, (2019, s. 14) redogör i sin kvalitativa innehållsanalys för vilket undervisningsinnehåll inom dessa ämnen som kan vara områden där kontroversiella frågor kan förekomma. De kontroversiella uppfattningarna som kan förekomma i ämnet samhällskunskap är oftast grundade i aspekter som berör stora frågor som politik och ideologier, medan i ämnet geografi kan undervisningsmaterialet variera mer från lokal till global nivå. Här kan känsliga frågor inbegripa allt ifrån lokala händelser så som uppförandet av en närliggande moské eller utgå ifrån globala faktorer som till exempel klimatförändringar eller migration.

Vidare fortsätter Larsson (2019, s. 14) med att belysa ämnet historia och vilka kontroversiella frågor som kan förekomma där. Undervisning som berör nationalismens historia, synen på kön och islamofobins bakgrund är ett par områden där olika kontroversiella perspektiv kan förekomma. Till sist går Larsson (2019, s. 14–15) igenom vad som kan vara kontroversiellt inom ämnet religion.

Framför allt poängteras åsikter som bland annat berör områdena religiösa symboler och tolkningar av religiösa texter. Även kontroversiella uppfattningar som berör mer sekulära aspekter så som jämställdhet och yttrandefrihet kan inträffa.

Papamichael et al. (2015, s. 14) benämner att det går att urskilja två typer av kontroversiella frågor, varaktiga frågor och nutida frågor. Varaktiga frågor innebär att kontroversiella åsikter och ämnen har sin grund i historiska aspekter så som tidigare konflikter och händelser, medan nutida frågor omfattar kontroversiella uppfattningar angående mer aktuella företeelser. Dessa två typer kan tolkas i det So-relaterade innehåll som Larsson (2019) redogör för där till exempel historia kan ge skede till kontroversiella åsikter av varaktig karaktär och att samhällskunskap kan uppvigla till kontroversiella åsikter som är nutidsbaserade.

Oxfam Education (2018) är en guide som har tagits fram utifrån empirisk forskning och relevanta policydokument. På sida 3 går den igenom hur känsliga ämnen inom undervisningen kan leda till att kontroversiella frågor förekommer och att det sker då undervisningens innehåll präglas av liknande aspekter som Liljestrand (2002, s. 44) presenterade, där det kan finnas olika värderingar och ståndpunkter som riskerar en polarisering hos eleverna. Dessa aspekter kan ha sin grund de sociala, historiska eller ekonomiska frågor som både Larsson (2019) och Papamichael et al. (2015) nämnde, och är områden inom So som kan väcka starka känslor hos individer och kan förstärka en eventuell polarisering i klassrummet.

4.1.2 Kontroversiellt inom skolverksamheten

Kontroversiella frågor är förekommande inom hela skolverksamheten. Ted Huddleston och David Kerr (2017, s. 9) har redogjort i sin guide för ett par områden som anses vara källor till många av de konflikter och diverse kontroversiella uppfattningar som tenderar att uppstå bland skolans professionella aktörer. Ett område som nämns är läroplanen, här kan dispyter och kontroversiella frågor ske i samband med formandet av skolans aktiviteter och ämnen. Dessa frågor kan till exempel handla om perspektiv kring lärandet eller vilket undervisningsmaterial som kan användas. Ett annat område enligt Huddleston och Kerr (2017, s. 9) utgör skolans kultur. Här kan skilda uppfattningar te sig kring vilka normer skolan bör anses ha och hur människor inom skolverksamheten bör förhålla

sig. Här kan kontroversiella uppfattningar uppstå vid diskussioner om till exempel olika symbolers innebörd eller vilka regler som ska vara i verk.

4.2 Didaktiskt hantering av kontroversiella frågor

I det här kapitlet redogör vi för material som ämnar att besvara frågeställningen “Hur kan vi lärare hantera kontroversiella frågor?”. Nedanför presenteras ett par didaktiska modeller och verktyg som kan användas av läraren i undervisningssituationer där kontroversiella aspekter är närvarande, så väl som ett antal mindre didaktiska verktyg som gemensamt kan användas av skolans personal för att bemöta kontroverser inom hela skolans verksamhet.

4.2.1 Deliberativ undervisning

Ett flertal litteraturkällor framhåller att en undervisning som bedrivs utifrån målsättningen att lära genom deliberativa samtalskvaliteter kan vara främjande för elevernas utveckling men framför allt för att didaktiskt arbeta med kontroversiella åsikter och dess innebörd. Den korta definitionen av deliberativ undervisning lyder: “Form av undervisning som betraktas som ett viktigt inslag i skolans demokratiska fostran” NE (u.å.). Med hjälp av Tomas Englund, pedagogikprofessor vid Örebro Universitet, (2000, s. 6) kan definitionen fördjupas genom att hänvisa till tre aspekter som tillsammans skapar en deliberativ samtalsundervisning. Den första handlar om att skilda synsätt ställs mot varann och att olika argument ges utrymme. Därefter bör det finnas en strävan att komma överens eller att komma till temporära överenskommelser genom att bedriva argumentativa samtal där målet är att lösa olika problem respektive belysa olika problem utifrån skilda synvinklar. Deliberativ undervisning involverar ett flertal lärandemoment som präglas av samtal där relevanta kunskaper för ämnet berörs enligt Kent Larsson vid Örebro Universitet (2007, s. 177). Universitetslektor Klas Andersson vid Göteborgs Universitet, (2012, s. 13) beskriver det vidare som: “Grundläggande för modellen för deliberativa samtal är antagandet att elevers lärande och skapande av demokratiska värden främst utvecklas om eleverna får möta varandra i ett deliberativt samtal “. I undervisningen får eleverna utöva ett flertal förmågor så som att lyssna på andras argument och att försöka förstå innebörden i andras ståndpunkter, men även förmågor som berör de själva med att kunna argumentera för sin sak samt att förstå konsekvenserna kring dessa. Malmberg och Urbas (2019, s. 13) vidhåller bland annat dessa förmågor som elementära för att eleverna ska lära sig ett demokratiskt förhållningssätt. Vidare understryker Larsson (2007, s. 149) att en viktig aspekt i den didaktiska processen är att eleverna

övar på att anta diverse förhållningssätt som tillåter dem att ompröva sina egna uppfattningar. Förloppet avslutas med att läraren ger utrymme för efterföljande reflektioner hos eleverna där dessa kan utvärdera vad de ansåg om samtalen. Nicole Fournier-Sylvester, Education Program Manager vid Concordia University, (2013, s. 6–7) är i sin studie positiv kring efterföljande reflektioner då samtalen kan förbättra elevernas syn kring vad som utgjorde ett starkt respektive svagt argument i diskussionen. Linda Eriksson, högskolelektor vid Mittuniversitetet, (2020, st. 3) menar på att undervisning som berör kontroversiella ämnen kan underlättas och även utvecklas med att anamma den deliberativa samtalsdidaktiken. Den kan “bidra till reflektion och medvetenhet om kunskapers politiska och moraliska dimensioner...” för att i slutändan finna en harmoni kring olika ståndpunkter. Englund (2000, s. 12) är också gynnsamt inställd till de deliberativa samtalspekterna då han menar på att dessa kan främja elevernas meningsskapande inom ett flertal skolämnen som bland annat samhällskunskap. Andersson (2012, s. 88 och 113) genomförde en svensk kvantitativ studie där det undersöktes vad lärare respektive elever ansåg om att genomgå en deliberativ undervisning. Ett flertal lärare upplevde att det blev en bättre kvalitet på moment som innehöll samtal och diskussioner med ett högre engagerande hos eleverna. Eleverna själva kände att de stundtals kunde lyssna på andras åsikter och samtidigt argumentera för sina egna. Larssons (2007, s. 142–143) studie visade på liknande resultat bland elevernas utvärderingar av en deliberativ undervisning, där ett flertal kände att en sådan undervisningsform skapade en större förståelse för andras åsikter och bidrog även till att konkretisera undervisningens innehåll.

Materialet visar på att det även kan förekomma svårigheter med att bedriva en deliberativ undervisning. Larsson (2007, s. 95) redovisar ett par faktorer som han menar kan hämma lärandets potential och därmed kunskapsutvecklingen. Ett problem med det deliberativa upplägget handlar om att det kan vara svårt för lärare att praktiskt genomföra då vissa organisatoriska aspekter så som tid och planering kan begränsa eller försvåra utförandet. Andra didaktiska svårigheter som Larsson (2007, s. 144) nämner är att bedömningen av deliberativa samtal kan vara svårtolkad för en lärare och det eventuella problemet med att ett par elever kan överrösta samtalen medan andra elever förblir helt tysta. Andersson (2012, s. 48) fortsätter med att redogöra för ytterligare risker i form av gruppolarisering och majoritetstyckande där sociala influenser kan motverka den deliberativa undervisningens ändamål med hänvisning till att elever och människor i allmänhet oftare väljer att hellre hålla med majoriteten snarare än att uttrycka åsikter som kan gå emot denna.

4.2.2 Structured Academic Controversy

Associate Professor vid Dublin City University Jennifer Bruen et al. (2016) genomförde en irländsk studie där elever samt lärare dokumenterades samt intervjuades när de arbetade med den didaktiska modellen structured academic controversy (SAC). SAC baseras också på att samtal och diskussion ska användas som centrala verktyg för att elever ska kunna utveckla sina kommunikativa samt demokratiska kunskaper. Likt den deliberativa undervisningen som Larsson (2007) redogjorde för, bygger den mycket på att eleverna ska öva på förmågor som berör argumentering, perspektivskifte och kritiskt tänkande för att genom dessa kunna ta del av och bearbeta kontroversiella frågor på ett tillvägagångssätt som gynnar deras lärande (Bruen et al. 2016, s. 19).

En aspekt som skiljer sig från den deliberativa modellen är att förarbetet med diskussionsunderlaget ses som en elementär del för att samtalet ska bli givande för individerna. Bruen et al. (2016, s. 19) påpekar att det finns ett par nyckelfaktorer för att SAC-modellen ska fungera väl i en undervisningskontext och dessa består av att läraren bör skapa förutsättningar för att klassrummet blir en trygg och öppen miljö för eleverna att uttrycka sig själva i samt att det bör finnas en genuin vilja hos samtliga parter att vilja fullfölja stegen i processen. Fournier-Sylvester (2013, s. 2) håller med om att en öppen och trygg klassrumsmiljö är en bra förutsättning för att arbeta med kontroversiella frågor.

Bruen et al. (2016, s. 19) fortsätter och påpekar att den didaktiska processen börjar med att eleverna får redogöra sina argument kring en viss kontroversiell åsikt eller ämne, inför varandra och därmed även lyssna på de eventuella motargument som lyfts fram. Ett viktigt skede i förloppet är då eleverna ska byta roller och börja argumentera för den ståndpunkten som de andra eleverna förhöll sig till precis. Genom att göra det här bytet blir målet med samtalet att bredda blicken, förstå frågan ur ett flertal perspektiv och därmed nyansera sin bild kring vad diskussionen handlar om. Därmed ges en möjlighet för eleverna att omvärdera sina egna uppfattningar likt vad Larsson (2007, s. 149) beskrev tidigare. I arbetets slutskede uppmanas eleverna att antingen finna en rådande konsensus kring vad de gemensamt anser den korrekta bilden är eller om det förstnämnda ej uppnås, delge sig kring vad exakt motsättningen är. Lärarens roll i detta blir att se till så att delmomenten fungerar på ett adekvat sätt samt att ställa fördjupande och reflektiva frågor till eleverna (Bruen et al. 2016, s. 19).

Avslutningsvis menar Bruen et al. (2016, s. 24) att SAC-modellen kan vara ett tillvägagångssätt för att elever utvecklar en kunskapsförmåga som kan vara bidragande i framtida diskussioner. Elevernas återkoppling kring SAC var delvis positiv då vissa kände att modellen utvecklade deras förmåga att

kunna se problem och ståndpunkter från olika perspektiv, vilket liknar den positiva återkopplingen som eleverna i Larssons (2007, s. 142–143) studie hade om den deliberativa undervisningen (Bruen et al. 2016, s. 22).

Det finns ett antal faktorer som kan försvåra eller till viss del helt begränsa SAC-modellens genomförande. Några lärare upplevde att förarbetet kunde vara för omfattande i förhållande till den övriga undervisningstiden och ifall det inte var tillägnat mycket tid innan, blev samtalen mer fruktlösa (Bruen et al. 2016, s. 23). En annan svårighet som andra lärare upplevde var att upprätthålla en diskussion med ett kontroversiellt ämne i fokus. Det var mer förekommande att samma lärare valde att undvika sådana känsliga ämnen med motivet att de kunde leda till den polarisering som Andersson (2012, s. 48) nämnde eller generaliseringar hos eleverna (Bruen et al. 2016, s. 22). Till sist fanns det även ett par elever som kände att de blev förvirrade när det var dags att byta ståndpunkt mitt i arbetsprocessen (Bruen et al. 2016, s. 23).

4.2.3 Alternativa didaktiska tekniker

I det här kapitlet redovisas ett par mindre didaktiska verktyg som kan användas för att hantera kontroversiella frågor inom undervisningen. Christer Mattsson, universitetslektor vid Göteborgs Universitet, (2019, s. 29) fokuserar i sin socialpsykologiska översikt på individen och att få hen att förstå varför denne erhåller en viss åsikt och att hen förstår sina skyldigheter respektive rättigheter till vad som kan yttras inom undervisningen samt hur de eventuellt i så fall kan yttras. För att både läraren och även eleven själv ska förstå varför denne hyser en viss åsikt som kan anses vara av kontroversiell natur, bör läraren uppmana eleven till självreflektion kring gällande värdering. Mattsson (2019, s. 33) presenterar begreppet empatisk nyfikenhet som en didaktisk åtgärdsmodell. Den handlar om att få eleven till att reflektera kring sig själv, för att sedan få denne till att utveckla en komplex förståelse av världen och att samtidigt vägleda hen till att kunna uttrycka sig mer tydligt utifrån vad eleven själv vill ha sagt.

Huddleston och Kerr (2017, s. 21) presenterar ett par didaktiska verktyg som kan användas i syftet att hantera förekomsten av kontroversiella åsikter och ämnen inom undervisningen på ett pedagogiskt och demokratiskt förhållningssätt. Ett sådant verktyg är att arbeta mycket med elevinflytande. Genom att låta eleverna vara mer delaktiga i skolans arbete, kan lärandet förbättras och även hanteringen kring

kontroversiella frågor. Elever kan till exempel bidra till att få lärare att förstå hur en viss kontroversiell åsikt hanterades eller vad undervisningen gjorde för att hantera denna.

Det andra verktyget som kan vara hjälpsamt är att bedriva en undervisning med ett större fokus på att eleverna ska ha ett kritiskt förhållningssätt. Det pedagogiska arbetet skulle till viss del påminna om en deliberativ undervisning då den skulle präglas av att värdera tillförlitligheten i källor och argument samt att göra systematiska sökningar efter andra perspektiv (Huddleston & Kerr 2017, s. 19).

4.2.5 Hantering på organisationsnivån

Det finns aspekter på en verksamhetsnivå som tillåter läraren och den övriga skolpersonalen att tillsammans arbeta med hanteringen av kontroversiella åsikter. Huddleston och Kerr (2017) redovisar ett par metoder som både läraren och andra inom skolverksamheten kan anamma för att utveckla arbetet kring hanteringen av kontroversiella frågor. Ett sådant tillvägagångssätt enligt Huddleston och Kerr (2017, s. 12) är att försöka engagera skolans personal att bidra till hanteringen av kontroversiella frågor. Detta kan ske genom att forma en undervisning som präglas av en mångfald, har ett socialt klimat som är öppet likt det Fournier-Sylvester (2013, s. 6–7) förespråkade, och till sist utgår ifrån skolans gemensamma värdegrund. Avslutningsvis framhålls det proaktiva arbetet på skolan som ett annat bra arbetssätt för att hantera känsliga ämnen. Strategier för riskhantering och rutiner kring förhållningssätt är två verktyg som kan implementeras genom att bedriva ett proaktivt planeringsarbete (Huddleston & Kerr 2017, s. 21).

4.3 Varför det är viktigt att undervisa om kontroversiella frågor.

I detta avsnitt ska varför-frågan undersökas. Varför det är viktigt att undervisa och diskutera kontroversiella frågor.

Enligt Huddleston och Kerr (2017, s.10) finns det en tendens i dagens europeiska skolor att försöka styra undervisningen ifrån de ämnen som kan anses vara potentiellt kontroversiella och som kan uppvigla till åsikter samt känslor av en mer riskabel natur. Det finns dock skäl att motarbeta denna trend då det finns argument kring varför det kan vara positivt med att anamma och arbeta kring dessa ämnen. En undervisning där känsliga ämnen och åsikter får förekomma kan ge en rad fördelar för elevernas lärande och utveckling. Det kan bland annat leda till att elever stimuleras mer på det kognitiva planet genom att en djupare förståelse och ett större intresse för moraliska samt politiska

frågor utvecklas. Kontroversiella åsikter kan även bidra till att elever i högre grad väljer att finna sina ståndpunkter genom att reflektera och analysera kring både sina egna och andras tankar (Oxfam 2018, s. 4–5).

Genom att bedriva ett pedagogiskt arbete som är mer öppet för kontroversiella åsikter och att därefter bilda en förståelse hur de kan arbetas med från ett didaktiskt perspektiv, uppstår möjligheter att dessa positiva effekter kan komma att främja våra framtida elevers utveckling.

I Europarådets material ”Undervisa om kontroversiella frågor” (Papamichael et al., 2015, s.13) står följande: ”En viktig lärarkompetens är att utveckla elevernas diskussionsförmåga, särskilt i känsliga och kontroversiella frågor.” Det är alltså viktigt att du är informerad och känner dig redo att hantera kontroversiella frågor i samhällskunskap (...).

Som Huddleston & Kerr (2017, s.7) och så även Papamichael et al. (2015, s.7) skriver är det många lärare som undviker ämnet, då de finner att diskutera kontroversiella frågor i skolan är för utmanande. De skriver även att utan hjälp av skolan lämnas många elever utan verktyg för att hantera frågorna och har ingen som kan vägleda dem. I dagens samhälle där många har sin främsta nyhetskälla på sina sociala medier där rykten och falskheter kan spridas snabbt om ingen har kompetens nog att genomskåda och kritiskt granska innehållet. Detta kan vara en stor källa till oro för många. (papamichael et.al. 2015, s.7)

Syftet med att undervisa i kontroversiella ämnen är enligt Skolverket (u.å) följande:

- förmågan till kritiskt tänkande
- empatisk förmåga
- förståelse för andras erfarenheter
- förståelse för andras situation.

4.3.2 Didaktiska strategier

Fournier-Sylvester (2013, s.2–4) listar i sin artikel, Daring to Debate: Strategies for teaching controversial issues in the classroom, två tydliga orsaker till varför det är viktigt att diskutera kontroversiella frågor i klassrummet.

Det ingår i läroplanen → syftet med att undervisa kontroversiella ämnen är att elever ska få en chans att utforska sina värderingar och sin ställning i frågor och få chansen att förstå och höra andras åsikter som skiljer sig från deras egna.

Det fungerar → studier har gjorts som visar att undervisning där öppna diskussioner om kontroversiella frågor har en positiv inverkan på ungdomars politiska engagemang. Det finns studier som också visar att klassrumsdiskussioner om aktuella ämnen och kontroversiella ämnen påvisar en mätbar ökning av kritiskt tänkande, tolerans för andra, medborgarkunskap, politiskt intresse, självförtroende, social integration och en ökad andel som röstar i val.

Kontroversiella diskussioner ska inte bara lära eleverna om ett visst ämne utan har även målet att engagera eleverna att överlägga och diskutera tillsammans med andra om aktuella ämnen (Beck 2018). Beck (2018, s. 206) skriver även att dessa är diskussioner som kräver gedigen förberedelse från både lärare och elever innan man åtar sig dem och är byggda med syftet att bygga upp elevernas kunskaper och färdigheter för att delta i ett demokratiskt samhälle. Vid diskussionsövningar i skolan ställs eleven framför alternativa perspektiv som de kan finna utmanande och är mest effektiv när de väcker andra tankar och de bildar en annan uppfattning och uppmuntrar eleven till att utmana sin trosföreställning och sin attityd gentemot en fråga. Om alla håller med varandra eller är ovillig att inte hålla med någon annan, är det inte troligt att diskussionen kommer nå sina ambitiösa mål.

Förutom att välja en relevant fråga ska man även skapa en miljö där diskussioner kan äga rum, vilket är komplicerat. Klassrummet måste vara tryggt nog så att eleverna vågar uttrycka sina kontroversiella eller opopulära åsikter och att man som lärare noterar elevers förmåga att diskutera och dess sociala status. Klassrum består av en sammansättning individer som inte har valt att gå tillsammans och som inte heller valdes av läraren. Beck (2018, s.207) tar i sin uppsats upp en studie som Hess och Posselt (2002) gjorde där de kom fram till att vissa elever kan känna sig skrämda eller osäkra av andra som de upplever tillhöra de "populära" i klassen, särskilt när dessa kritiserar deras åsikter. De fann även att klasskamraternas påverkan på en diskussion var större än lärarens.

Den röda tråden i frågan om varför, är att bilda välfungerande, empatiska och informerade medborgare i ett demokratiskt samhälle. Ett samhälle där människor kan uttrycka sin åsikt utan att begå hets mot folkgrupp eller på annat sätt kränka andra människor.

5. Slutsatser och diskussion

I den här delen redogör vi för de slutsatser som kan fastställas genom att analysera resultatet. Vi för även en diskussion om slutsatsernas innebörd med målet att nyansera det vi har kommit fram till. Avslutningsvis diskuterar vi resultatets yrkesrelevans samt reflektioner kring vidare forskning.

5.1 Slutsatser

Det resultat som kunskapsöversikten visar på är att en kontroversiell fråga kan vara mångtydig i sin innebörd och att den kan botten i olika historiska samt emotionella faktorer som avgör för hur den kan tolkas samt bemötas.

Inom undervisningen kan kontroversiella uppfattningar vara kopplade till det ämnesinnehåll som berör frågor där det finns stora skillnader i perspektiv och ståndpunkter. Sådant innehåll är framför allt förekommande inom de svenska So-ämnena där undervisningen till stor del präglas av att värdera olika samhällsproblem. Kontroversiella frågor kan också florera på en organisationsnivå inom skolan, framför allt kan de förekomma i diskussioner om skolans kultur och tankar kring läroplanens innehåll.

Genom att sammanställa och analysera resultatet från delen som berör didaktiska tillvägagångssätt för att hantera kontroversiella frågor, kan ett par slutsatser dras. För att läraren ska kunna arbeta med kontroversiella aspekter behöver hen först implementera och göra dem till en del av den pedagogiska undervisningen. Därefter kan dessa bearbetas på ett givande tillvägagångssätt genom att utgå ifrån didaktiska modeller som bygger på att eleverna för demokratiska samtal med varandra. Deliberativ undervisning och SAC grundar sina modeller kring detta med små skillnader gentemot varandra. Det är viktigt att läraren gör ett ordentligt förarbete samt uppföljer med samtal för att det didaktiska arbetet ska fungera fullt ut. Dessa modeller kan främja eleverna och deras lärande då de ämnar utveckla kunskaper samt förmågor som berör demokrati och kommunikation. Läraren måste även kunna förstå och behandla kontroversiella aspekter som berör den organisatoriska nivån inom skolan, här blir samarbetet med andra aktörer viktigt så väl som det proaktiva arbetet.

Att undervisa elever i hur man håller en diskussion i god ton och hur man framför sin åsikt på ett sakligt och genomtänkt sätt lägger grunden till den demokrati vi lever i. Genom att bilda eleverna kring hur man talar om kontroversiella frågor formar man dessa för att kunna ha goda demokratiska samtal och genom att tala om aktuella ämnen i skolan är det större sannolikhet att eleverna bildar ett politiskt intresse och engagemang för dessa. Genom att lära eleverna hur man framför sina åsikter på ett konstruktivt sätt, ger man dem även självförtroendet att göra detta. Detta är särskilt viktigt då många inte vågar berätta vad de tänker eller tycker för rädsla för vad klasskompisar eller andra som deltar ska tycka.

5.2 Diskussion

Kontroversiella frågor är förekommande inom skolan och undervisningen. Detta är något som läraren bör ta i hänsyn när det kommer till det pedagogiska arbetet då dessa frågor kan prägla undervisningens innehåll och leda till en rad olika konsekvenser för klassrumsklimatet. Ett sätt för läraren att bättre förstå var och när de här aspekterna kan uppstå inom undervisningen kan vara att göra konsekventa innehållsanalyser kring studiematerialet och att på det sättet upptäcka områden som kan anses vara kontroversiella. Detta kan då underlätta för läraren att förbereda tillvägagångssätt att hantera problemet i fråga. Avslutningsvis bör läraren och andra i personalen på skolan tillsammans analysera var kontroverser kan uppstå och hur.

De sätt vi har redovisat för fungerar till viss del även för andra ämnen, främst inom So-ämnet. Vi menar att läraren kan använda sig av modellerna deliberativ undervisning samt SAC för att forma en undervisning som tar till vara på innehållet i kontroversiella aspekter och låter de främja lärandet. Genom att låta eleverna föra diskussioner kring kontroversiella frågor baserat på det didaktiska underlaget som kunskapsöversikten presenterar, kan konsekvenserna bli att elevernas demokratiska förmågor utvecklas och även det generella lärandet.

Dock bör det poängteras att arbetet med att bedriva en undervisning byggd på det här tillvägagångssättet med didaktiska redskap som deliberativ undervisning samt SAC, kräver rätt förutsättningar och en god planering av läraren för att inte riskera möjligheten att lärandet försvagas eller helt uteblir. Kontentan blir att det är viktigt för läraren att bedriva ett bra för- samt efterarbete så att de didaktiska metoderna kan föras på ett adekvat sätt och att lärandeprocessen kan nå sin fulla potential.

Annat som är intressant att diskutera är vikten av att diskutera politiska och känsliga ämnen i skolan och träna eleverna i att kunna uttrycka sin åsikt på ett respektfullt sätt och bemöta kritik vissa åsikter kan få. En diskussion om skolans roll för att forma god moral och goda värderingar hos ungdomar och barn har vuxit fram. Europarådet har uppmärksammat detta efter de våldsamma attackerna på bland annat Charlie Hebdo i Paris, kravallerna i London 2011 och terrordåden som ägde rum på Utöya i Norge 2011 och utformat en guide till yrkesverksamma med hjälp av experter på området från flera olika länder (Papamichael et. al. 2015, s.7)

5.2.1 Yrkesrelevans

I arbetet med denna kunskapsöversikt har vi hela tiden haft i åtanke vilken relevans för vårt framtida yrke den kan ha. I ämnet samhällskunskap ingår det både politiska och känsliga ämnen att diskutera och undervisa om, därför har vi tagit hänsyn till vilka aspekter som kan främja vårt pedagogiska arbete för att bättre förstå vad som kan anses vara kontroversiellt i vår undervisning, hur vi som lärare kan arbeta didaktiskt med att hantera kontroversiella åsikter samt varför det är viktigt att diskutera kontroversiella ämnen i undervisningen.

Resultatet visar på att So-ämnena innehåller en stor mängd undervisningsmaterial som kan anses vara av kontroversiell natur. Detta är viktigt för oss som blivande SO-lärare att ta del av då det kan ge oss en bättre förståelse och förberedelse kring hur dessa aspekter uppkommer. Vidare visar vårt resultat på att det finns didaktiska förhållningssätt samt modeller som kan appliceras inom undervisningen för att på ett pedagogiskt sätt hantera kontroversiella frågor. Detta är också viktigt för oss att ta med i vår framtida yrkesroll då vår undervisning kan främjas och förbättras av att anamma de här didaktiska faktorerna. Resultatet belyser även viktiga aspekter som berör varför det är viktigt med kontroversiella åsikter och det bör anses relevant för yrkesrollen att förstå fördelarna med att arbeta med de här aspekterna.

5.2.2 Framtida forskning

Vi känner att det finns ett behov för framtida forskning inom området. Genom arbetsprocessen har ett par reflektioner kring forskningsunderlaget dykt upp. Det förekom mycket forskning från främst USA och Kanada där man har intervjuat lärare samt elever och gjort både kvalitativa och kvantitativa undersökningar inom området. Det hade varit intressant att se ett liknande forskningsunderlag ur en

svensk kontext för att kunna förstå förekomsten av kontroversiella frågor på en nationell nivå inom Sveriges skolor. Den här funderingen utmynnade i följande frågeställning:

- Hur förhåller sig svenska skolor till kontroversiella frågor och vad blir konsekvenserna på en grupp-, organisations- samt systemnivå?

Referenslista

Andersson, K. (2012). *Deliberativ undervisning – en empirisk studie*. [Doktorsavhandling, Göteborgs universitet]. GUPEA. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/30651/1/gupea_2077_30651_1.pdf

Beck, T. A. (2019). Managing an unpopular opinion in a controversial political issue discussion. *Theory & Research in Social Education*, 47(2). Sid. 205-227.
<https://doi.org/10.1080/00933104.2018.1551165>.

Bruen, J., Crosbie, V., Kelly, N., Loftus, M., Maillot, A., McGillicuddy, A., & Péchenart, J. (2016). Teaching Controversial Topics in the Humanities and Social Sciences in Ireland: Using Structured Academic Controversy to Develop Multi-Perspectivity in the Learner. *Journal of Social Science Education*, 15(3), 18-25. DOI 10.2390/jsse-v15-i3-1495.

Byford, J., Lennon, S., & RUSSELL, W. B. (2009) Teaching Controversial Issues in the Social Studies: A Research Study of High School Teachers. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 82(4), 165-170. <https://doi.org/10.3200/TCHS.82.4.165-170>.
classroom. *College Quarterly* 16(3).

Englund, T. (2000). *Deliberativa samtal som värdegrund- historiska perspektiv och aktuella förändringar*. Skolverket.

Eriksson, L. (2020). *Deliberativ didaktik som möjlighet*. [Konferensbidrag]. Samhällskunskapsämnets roll i Norden – att förklara förändringar och kriser, Åbo, Finland. <http://miun.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1416800&dswid=-2384>

Fournier-Sylvester, N. (2013). *Daring to Debate: Strategies for teaching controversial issues in the classroom*. College Quarterly Summer 2013 - Volume 16 Number 3

Friberg, F. (2018) *Dags för uppsats - Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (3 uppl.). Studentlitteratur.

Harwood, A. M., & Hahn, C. L. (1990). *Controversial Issues in the Classroom*. ERIC Digest. Information Analyses. Indiana University., Bloomington, ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education. (ED327453).

Hess, D. E., & Posselt, J. (2002). How high school students experience and learn from the discussion of controversial public issues. *Journal of Curriculum and Supervision*, 17(4). Sid. 283–314.
<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a653e33/1553957135235/pdf752.pdf>

Huddleston, T., & Kerr, D. (2017). *Hantera kontroversiella frågor - Utveckla strategier för att hantera spänningsfält och undervisningen om kontroversiella frågor i skolan*. Hämtad 2020-11-16 från Hantera kontroversiella frågor. (coe.int)

Larsson, A. (2019). Kontroversiella samhällsfrågor i samhällsorienterade ämnen 1962-2017: En komparation. *Norddidactica – Journal of Humanities and Social Science Education* 9(2019:3), 1-23.

Larsson, K. (2007). *Samtal, klassrumsklimat och elevers delaktighet – överväganden kring en deliberativ didaktik*. [Doktorsavhandling, Örebro universitet]. DIVA. <http://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:135307/FULLTEXT01.pdf>

Lgr 11 (2019). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: reviderad 2019. Skolverket. <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>

Liljestrand, J. (2002) *Klassrummet som diskussionsarena*. [Doktorsavhandling, Örebro universitet]. DIVA. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:134875/FULLTEXT01.pdf>

Malmberg, C., & Urbas, A. (2019) *Ämnesövergripande - Gymnasieskola. Modul: Hållbar utveckling. Del 4. Värdekonflikter och kommunikativa utgångspunkter*. Skolverket, Lärportalen.

Mattsson, C. (2019). Empatisk nyfikenhet – att bemöta intolerans, hat och extremism i klassrummet. I C. Lenz, M. Solveig & C. Gambert (Red.), *Dembra - Faglige perspektiver på demokrati og forebygging av gruppefiendtlighet i skolen* (Nr. 2 s. 24-33). Konsis.

Nationalencyklopedin (u.å.). Deliberativt samtal. Hämtad 2020-11-24 från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/deliberativt-samtal>

Nationalencyklopedin (u.å.). Kontroversiell. Hämtad 2020-11-24 från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/kontroversiell>

Oxfam Education. (2018). *Teaching Controversial Issues: A guide for teachers*. Hämtad 2020-11-20 från <https://oxfamlibrary.openrepository.com/handle/10546/620473>

Papamichael, E., Gannon, M., Djukanovic, B., Fernández, R. G., Kerr, D., & Huddleston, T. (2015). *Living with Controversy - Teaching Controversial Issues Through Education for Democratic Citizenship and Human Rights*. Hämtad 2020-11-16 från <https://pjp-eu.coe.int/en/web/charter-edc-hre-pilot-projects/teaching-controversial-issues-developing-effective-training-for-teachers-and-school-leaders>

Papamichael, E., Gannon, M., Djukanovic, B., Fernández, R. G., Kerr, D., & Huddleston, T. (2015). *Att verka i spänningsfält: undervisa om kontroversiella frågor genom utbildning i demokratiskt medborgarskap och mänskliga rättigheter (EDC/HRE) : utbildningspaket för lärare*. [Europa]: Council of Europe. Hämtad 2020-12-20 från 16806d8d5c (coe.int)

Skollag (2010:800). Utbildningsdepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469). Justitiedepartementet L6. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/yttrandefrihetsgrundlag-19911469_sfs-1991-1469